

עופר קרול
ofer1939@netvision.net.il

מניעה, ניטור וטיפול

45 ל-60 יום (50-52 יום בממוצע). המחקרים מצאו כי קיצור תקופת היובש תוך התאמת הממשק, מפחיתה תחלואה מטבולית ואת עוצמת התקופה שבה הפרה נמצאת במצב של מאזן אנרגיה שלילי. המלצות החוקרים נתקלו גם הפעם בהתנגדות ולשמחתי, בגלל עקשנות של כמה חקלאים ומדריכים, יש לאחרונה הסכמה מסוימת גם של המתנגדים לנושא.

באופן דומה, היינו עדים לוויכוח שנבע גם הוא מסקר ומנתוני ספר העדר. דחיית הזרעה ראשונה למבכירות ובחלקו גם לפרות בוגרות יותר בגלל התמדה. התוצאה, יותר חלב בתחלובה, אבל התחלובה התארכה ואתה עלו גם אירועי ההמלטה. למדנו בדרך קשה, שלא התאימה לסקר, כי לקיצור התחלובה ע"י שיפור הפוריות (וזה קשור למדיניות היובש) יש השפעה חיובית על מניעת השמנה ומאזן האנרגיה אחרי ההמלטה. הסקרים, גם היום, לא יאשרו את הנאמר כאן ותשובת הסוקרים לאלו שעשו והצליחו, "לכל רפת האמת שלה". נכון, אבל תפקיד ההדרכה, המחקר והליווי המקצועי הוא להוביל ולבדוק דרכים חדשות ולא רק להנצחת מצב קיים.

הסקרים מייחסים חשיבות רבה למועד ולכמות שיא החלב, יחד עם יחס התנובה בין המבכירות לפרות. תמהני אם זה המדד הקובע. שיא החלב בגרפים שלנו מופיע אחרי שיא החלב האמתי, כשמודדים את החלב ביחידות של אנרגיה. את זה הסקרים לא ידעו לנתח והתוצאה, דחיית מועד ההזרעה, על כל ההשלכות השליליות של החלטה זו. הריצה אחרי השיא (המדומה) והתנובה הגבוהה בתחלובה הראשונה פגעה ופוגעת בהתמדה ובתנובת החיים ומכאן הדרך לפגיעה הכלכלית מתקצרת.

החלטות רבות אצלנו בנויות, לצערי, רק על סקרים ואפשר לתת לכך דוגמאות רבות נוספות. מניסיוני למדתי שתעוזה של אלו המעזים לחרוג מהמקובל, יש בה לעתים בשורה רבה יותר מהצמדות לקו המרכזי, קו הניתוח הרטרופקטיבי.

כמי שעוסק בתזונה ובממשק עם דגש על מניעה, חונכתי להעדיף את המחקר על הסקר. נכון שכדי לבסס את הגישה המקצועית השונה יש צורך במחקרים רבים, אבל קיצור הדרך אל הסקר ללא תמיכה מחקרית, עשוי במקרים רבים, להכשיל את תהליך קבלת ההחלטות.

המערכת המקצועית שלנו סובלת היום ממחסור בחוקרים ובתקציבי מחקר, כאשר מדובר בנושאי הליבה של ענף הרפת והם התזונה והממשק. גם על המחקר בפקולטה לחקלאות יש מגמות השתלטות של מחקר טיפולי על המחקר המשקי מניעתי. המציאות הישראלית החמירה גם עם צמצום המחקר בבדיקת זני המספוא, שמוחלפים אצלנו חדשות לבקרים, ואנחנו נותרים חשופים בידי היבואנים השונים.

ניטור וטיפול, אלו כלים חשובים ביותר, יחד עם זה המניעה חשובה יותר וכדי לפתח כלי מניעה צריך להעביר את הדגש מהסקר למחקר ייעודי, שיש בו קבוצת ביקורת. עד אז אין מנוס מלקרוא מאמרים, להיפגש עם חוקרים מעבר לים ולהעמיד למבחן את רעיונות המחקרים, למרות שהסקר המקומי שמצלם מדיניות מקומית שהתגבשה כמסורת עשוי להראות תוצאות שונות. ■

עשרים שנה הייתי יועץ לתזונה במסגרת החקלאית. הרופא הראשון שעודד אותי לקראת ההצטרפות לארגון אמר: "בעבודתך אתה יכול למנוע תחלואה בעדר כולו בעוד שאני מטפל בפרה החולה בלבד". מרכז העבודה של התזונאי ואיש הממשק היא המניעה והתאמת נוהלי הרפת לתנאי הסביבה ולכלכלת הענף. באותן שנים הבינו את חשיבות העדר על הפרה הבודדת ופיתחו ("ד"ר עוזד ניר) את פרק רפואת העדר כנושא מרכזי של הארגון.

"רפואת העדר" היא מכשיר טוב וייחודי, אלא שחלק ניכר ממנו מתמקד בניטור הבעיות ופחות מכך, המניעה. כלי המבחן של רפואת העדר אלו כלים סטטיסטיים, שעיקרם ניתוח רטרופקטיבי של אוכלוסיות. אין ברפואת העדר או בספר העדר "מדור" ניסויי. שימת דגש על סקרים ולא על ניסויים, עשויה להנציח מצבים קיימים ולא לעודד מבחן של גישות ושיטות חדשות, שאולי חורגות מהמעשה הקיים.

לדוגמה, ארחיק עדותי לשנות ה-70 של המאה הקודמת. סקר שנעשה ע"י ד"ר ראובן בר ענן, שהקדים את אפרים עזרא בספר העדר, מצא כי המועד המיטבי להזרעת עגלות הוא 14 חודש. הסקר ביטא את המציאות של ממשק ומשטר הזנה שכוון למועד זה והצליח להוכיח כי החריגים בשני הכוונים סובלים.

נכון שכדי לבסס את הגישה המקצועית השונה יש צורך במחקרים רבים, אבל קיצור הדרך אל הסקר ללא תמיכה מחקרית, עשוי במקרים רבים, להכשיל את תהליך קבלת ההחלטות

שני חוקרים ממכון וולקני (ד"ר שמואל אמיר ייבדל לחיים טובים וד"ר גרי קלי ז"ל) פיתחו מודל אחר לגידול עגלות, שכלל משטר הזנה שונה מהמקובל וערכו ניסוי רחב היקף. הממצא של החוקרים הוביל אותם להקדמת ההזרעה הראשונה בכ-4-5 חודשים. התוצאה: תנובה נמוכה יותר בתחלובה הראשונה, תוך סגירת הפער בתחלובה השנייה ותנובת החיים. נמצא בניסוי, שסך ייצור החלב לא נפגע, כך שהקדמת מועד ההמלטה הראשונה חסך למשק 4 חודשי גידול יקרים.

ההצעה של החוקרים לא התקבלה על דעת "המערכת" והמלחמה נגדם הייתה סוערת ומלווה השמצות.

הוויכוח בין מסקנות הנובעות מסקרים לבין אלו שנמצאו בניסויים, נמשך גם בנושא המרכזי של ממשק היובש, מועד ההזרעה הראשונה ומחלות ההמלטה. בסקר אוכלוסייה שתכננה את עצמה לתקופת יובש שבין 60 ל-70 יום, קל היה למצוא נזק לפרות שחרגו ליובש קצר או ארוך מהמתוכנן. מחקרים, בעיקר בארה"ב, ממליצים לשנות את משטר היובש לתחום שבין

